РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Кузьменко Анастасія Сергіївна, 1991 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2015 році закінчила Маріупольський державний університет за спеціальністю «Українська мова і література» та здобула ступінь вищої освіти «магістр», проходить військову службу в Службі безпеки України, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький, від 28 січня 2026 року № 42, у складі:

Голови разової
спеціалізованої вченої ради:

Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Рецензентів:

Пилип ЄПРИНЦЕВ, доктор юридичних наук, доцент, директор інституту післядипломної освіти та заочного навчання, Донецький державний університет внутрішніх справ;
Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ, кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора інституту з освітньої та науково-дослідної діяльності навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Офіційних опонентів:

Дмитро ТИЧИНА, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, Національна академія внутрішніх справ;
Андрій ТИМЧИШИН, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Івано-Франківська філія,

на засіданні 09 квітня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Анастасії КУЗЬМЕНКО на підставі публічного захисту дисертації «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький.

Науковий керівник – Єгор НАЗИМКО, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якому дотримано вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Зокрема, теоретично узагальнено та розв'язано комплексну науково-прикладну задачу запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері за допомогою кримінологічного інструментарію.

Так, уперше:

– запропоновано розглядати туристичну сферу як самостійний об'єкт кримінологічного аналізу, у межах якого злочинність носить міжгалузевий, транскордонний і кіберопосередкований характери, а її елементи зумовлюють розроблення системи кримінологічного реагування за кримінологічними рівнями (запобігання кримінальним правопорушенням) як складової реалізації державної політики України в галузі туризму, яка ґрунтується на кримінально-правових ознаках кримінальних правопорушень; кримінологічних кількісних та якісних показниках й характеристиках причин, умов, особи-злочинця; заходах реагування на різних кримінологічних рівнях спрямованих на моніторинг туроператорських і посередницьких послуг, контроль фінансових потоків, а також виявлення та усунення криміногенних та віктимогенних чинників;

– на підставі узагальнення практики діяльності правоохоронних органів висвітлено класифікаційні ряди шахрайства у туристичній сфері на основі технології обману, що залежить від обраних схем з організації «туристичного бізнесу» та виду пропонованого туристичного продукту, наявності корупційних зв'язків з органами державної влади й управління, які мають відношення до видачі необхідних документів та здійснюють «прикриття» злочинної діяльності шахраїв, та від обраного способу вчинення кримінального протиправного діяння: 1) шахрайство, у якому ініціатором є безпосередній суб'єкт туристичного бізнесу; 2) шахрайство через створення підставних компаній, сайтів, агентств та маніпуляції в інтернет-середовищі; 3) шахрайство, пов'язане з документами, візами, страховками та діями постачальників послуг;

– узагальнені іноземні практики запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері, які поєднують правові, організаційно-

управлінські, інформаційно-аналітичні й технологічні інструменти виявлення та нейтралізації шахрайських схем на засадах цифрової безпеки, контролю за діяльністю посередників, страхових компаній і туроператорів, створення інтегрованих систем ризиків і спеціалізованих профілактичних програм (Австралія, Італія, Німеччина, США, Франція, Японія), дозволили сформулювати науково обґрунтовані пропозиції адаптації таких механізмів до української практики формування національної системи безпеки туризму в частині запобігання туристичним шахрайствам у післявоєнний період;

– визначено стратегічні напрями кримінологічної безпеки у сфері туризму з практичною реалізацією в Стратегії розвитку туризму, курортів України та запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері на період до 2036 року, які сприятимуть підвищенню прозорості, стабільності та довіри до туристичного ринку, а також забезпечать ефективний захист прав і безпеки споживачів туристичних послуг із запровадження механізмів ліцензування та реєстрації суб'єктів туристичної діяльності, оцінювання їх фінансової стійкості та відповідальності; створення гарантійних і компенсаційних фондів; удосконалення систем державного контролю, нагляду, інспектування та аудиту; максимізація інформатизації та цифровізації туристичної галузі із використанням кібертехнологій, штучного інтелекту як інструментів забезпечення безпеки, якості обслуговування й запобігання кримінальним правопорушенням у сфері туризму;

– системно-функціональний підхід до практичної реалізації спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері у вигляді: а) регуляторної діяльності – забезпечення належного обліку, звітності, аудиту та інспекційних перевірок суб'єктів туристичного ринку; б) безпекової діяльності – моніторинг, оцінка та прогнозування криміногенних ризиків; в) правоохоронної діяльності – проведення запобіжних заходів уповноваженими правоохоронними й контролюючими органами на основі інформаційно-аналітичного забезпечення щодо проявів шахрайства, корупції й тінізації туристичних послуг; г) громадського контролю – системна діяльність об'єднаних незалежних туристичних агентств, асоціацій і представників громадянського суспільства, спрямована на забезпечення прозорості, етичності та безпеки туристичної діяльності;

удосконалено:

– періодизацію нормативно-правового забезпечення туристичної сфери й формування кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері надання туристичних послуг: звичаєвий – з найдавніших часів до 1841 р.; початковий – з 1841 р. до 1991 рр.; незалежний – з 1991 р. і дотепер, з розподілом на підетапи: ринковий (1990-ті – початок 2000-х); регуляторний (сер. 2000-х – 2022 р.); воєнний (з 2022 р.);

– наукове розуміння «туристичної сфери» як системи, що охоплює процес організації, реалізації й споживання послуг, спрямованих на задоволення потреб особи під час подорожі й взаємопов'язана поняттями «туризму», «туриста», «туристичного продукту», «туристичної послуги», «кримінальні

правопорушення у туристичній сфері», що дозволило сформулювати поняття «шахрайства у сфері надання туристичних послуг» – заволодіння чужим майном або набуття права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, що вчиняється в процесі надання туристичних послуг, спрямованих на задоволення потреб туриста;

– кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень у туристичній сфері з виокремленням стану та тенденцій шахрайств, причин та умов, які сприяють їх учиненню; кримінологічних ознак особи-злочинця та транснаціональних організованих груп й зв'язки таких елементів з системою кримінологічного реагування в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України;

– розподіл детермінантів на воєнно-політичні, фінансово-економічні, організаційно-правові, соціальні, інформаційно-технологічні, які впливають на поширення кримінальних правопорушень у туристичній сфері (макрорівень), що дозволило виокремити причини та умови вчинення шахрайств (мікрорівень) туристичними операторами, туристичними агентами, а також службовими особами (особистісний рівень) й наголосити на необхідності розроблення стратегії «Безпечний туризм України», яка поєднає завдання економічного післявоєнного відновлення з механізмами кримінально-правового та кримінологічного захисту туристичної сфери;

– кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у туристичній сфері, шляхом виокремлення соціально-демографічних, кримінально-правових і морально-психологічних ознак та чіткого розподілу ролей (статусно-рольові ознаки) на «організаторів-керівників» – формують злочинні групи, розробляють схеми, розподіляють обов'язки й контролюють розподіл прибутків, «виконавців-спеціалістів» – безпосередньо реалізують шахрайські операції та «посередників» – забезпечують технічне й фінансове прикриття через перестрахування, передачу ризиків та інші посередницькі фіктивні операції;

дістали подальшого розвитку:

– систематизація кримінальних правопорушень у туристичній сфері: а) в широкому розумінні як злочинність у сфері туризму: шахрайство (ст. 190 КК України), підроблення документів, печаток, штампів і бланків (ст. 358 КК України), корупційні зловживання (привласнення, розтрата майна або зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України), одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України), службове підроблення (ст. 366 КК України) та інші (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 КК України), експлуатація дітей (ст. 150 КК України), незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками або електронними грошима (ст. 200 КК України); б) у вузькому розумінні як злочинність у сфері туристичного бізнесу: шахрайство (ст. 190 КК України) як основний вид кримінальних правопорушень пов'язаний зі зловживанням службовим становищем, легалізацією доходів, ухилення від сплати податків);

– наукове обґрунтування доцільності запровадження іноземних практик у контексті післявоєнного відновлення, розвитку внутрішнього туризму та

підвищення інвестиційної привабливості України, зокрема у кримінальне законодавство елементів охорони туристичної сфери в частині кримінальної відповідальності за «незаконну туристичну діяльність» та «умисне невиконання зобов'язань перед туристами», а предмети шахрайств доповнити послугами та угодами (Франція), особистими даними (Німеччина), незаконним прибутком (Італія), пільгами (Естонія), а також реалізація кримінологічних заходів запобігання на засадах «колективної безпеки» шляхом об'єднання зусиль всіх туристичних компаній через Туристичну асоціацію України й запровадження у туристичній сфері фінансового моніторингу й звітності, ідентифікацію клієнтів, електронну верифікацію туроператорів, кіберзахист туристичних онлайн-платформ;

– систематизація учасників туристичної сфери: (1) надавачі туристичних послуг: туристичні оператори, туристичні агенти, суб'єкти господарювання, туристичні супровідники; (2) туристи: внутрішні, зовнішні; (3) регулятор – ДАРТ; (4) правоохоронні та контрольно-наглядові органи;

– наукове розуміння запобігання кримінальним правопорушенням у сфері туризму як діяльності спрямованої на забезпечення кримінологічної безпеки туристичної сфери, за якої запобігання розглядається не як самоціль подолання злочинності, а як інструмент досягнення стану безпеки туристичного середовища, зниження криміногенних ризиків, забезпечення законності та правопорядку у діяльності суб'єктів туристичного ринку шляхом виявлення кримінальних правопорушень, усунення причин і умов їх виникнення, застосування запобіжних заходів на різних кримінологічних рівнях з урахуванням віктимологічної складової, відновлення прав туристів та відшкодування завданої шкоди;

– обґрунтування необхідності створення Національного центру туристичної безпеки із функціями аналітичного, фінансово-розвідувального характеру: виявлення й нейтралізації схем туристичного шахрайства, відстеження руху незаконно отриманих коштів, у тому числі через міжнародні платіжні системи, блокування каналів відмивання доходів і фінансування корупційних практик, а також забезпечення ефективних механізмів відшкодування завданих збитків постраждалим туристам і суб'єктам ринку, що сприятиме формуванню єдиного інформаційно-аналітичного простору туристичної безпеки, підвищенню ефективності діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері;

– науково обґрунтовано доцільність упровадження моделі безпекової діяльності, керованої аналітикою («Intelligence Led Policing»), як стратегічного інструменту спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері, що передбачає формування інтегрованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення на основі туристичного економіко-правового аналізу, використання методів кримінального аналізу в реальних умовах здійснення кримінологічної діяльності, а також визначення, систематизацію та оцінювання індикаторів ризиків з метою прогнозування й нейтралізації криміногенних загроз, запобігання протиправним діям та підвищення ефективності управлінських рішень у сфері туристичної безпеки.

Дисертація виконана державною мовою та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті, у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, та 3 тези доповіді на науково-практичних конференціях:

1. Кузьменко А.С. Характеристика осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у туристичній сфері. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 3 (88). С. 39–44.

2. Кузьменко А.С. Іноземний досвід запобігання шахрайству у туристичній сфері. *Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 3 (11). С. 29–34.

3. Кузьменко А.С. Загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Том 2. С.543-549.

4. Кузьменко А.С. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері. *Правові новели*. 2025. № 26. С.310-317.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, Донецький державний університет внутрішніх справ, голова ради – виступ позитивний, без зауважень.

2. Пилип ЄПРИНЦЕВ, доктор юридичних наук, доцент, директор інституту післядипломної освіти та заочного навчання, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1). Обґрунтування імплементації іноземного досвіду (Австралія, Італія, Німеччина, США, Франція, Японія) є переконливим, однак потребувало б більш глибокого аналізу ризиків адаптації відповідних зарубіжних моделей до українських реалій, з урахуванням воєнного стану, рівня цифровізації та інституційної спроможності державних органів.

2). Статистичні показники (підрозділи 2.1, 2.3, 3.1, 3.2) та емпірична база (додатки Б, В) дослідження видаються доволі репрезентативними, проте доцільним могло б бути ширше використання порівняльної динаміки за останні роки повномасштабної агресії для демонстрації трансформації криміногенних ризиків саме у період дії правового режиму воєнного стану.

3). В межах змісту дисертаційного дослідження, зокрема на стор. 69, 87, 127, неодноразово наголошено на функціонуванні сучасного ринку туристичних послуг в Україні в умовах високого рівня латентності кримінальних правопорушень, зокрема шахрайств. Такий висновок загалом є обґрунтованим і логічним з огляду на специфіку туристичних правовідносин, однак у роботі недостатньо розкрито передумови та чинники формування такої латентності. Зокрема, потребує конкретизації соціально-психологічні, економічні та правові фактори, що зумовлюють небажання звертатися до правоохоронних органів (зневіра в ефективності розслідування, складність доказування, ототожнення кримінальних правопорушень із цивільно-правовими спорами, репутаційні ризики тощо). Також доцільним було б охарактеризувати зовнішні прояви латентності – розбіжності між офіційною статистикою та фактичним обсягом збитків, масове поширення негативних відгуків у цифровому середовищі без подальшого реагування правоохоронної системи, поширення неформальних способів врегулювання спорів між туристами й агентствами та ін.

4). На стор. 205 дисертаційного дослідження наведено приклад функціонування в країнах Європейського Союзу баз даних недобросовісних суб'єктів туристичної діяльності (зокрема, Blacklist Tour Operators), що позиціонуються як інструмент превенції та інформування споживачів. Водночас зазначений приклад має радше ілюстративний характер, оскільки у роботі змістовно не розкрито перспективи, напрями та механізми впровадження подібного інструменту в межах вітчизняної практики протидії кримінальним правопорушенням у туристичній сфері.

5). На стор. 257 обґрунтовано підкреслено, що цифровізація туристичної сфери сприяла появі нових форм кримінальних правопорушень, зокрема онлайн-шахрайства, створення підроблених сайтів бронювання, фішингових платформ, несанкціонованого збору та використання персональних даних туристів, маніпуляцій із цифровими платіжними інструментами тощо. Водночас у роботі переважає акцент на криміногенному потенціалі цифрового середовища, тоді як позитивний превентивний ефект цифровізації розкрито недостатньо. Зокрема, поза належною увагою залишено те, що впровадження електронних реєстрів дозволяє мінімізувати діяльність фіктивних агентств; використання систем онлайн-верифікації та цифрового ліцензування зменшує ризики нелегального посередництва; застосування безготівкових розрахунків і фінансового моніторингу підвищує прозорість руху коштів та ускладнює приховування незаконних операцій; цифрові системи відгуків і рейтингів формують механізми громадського контролю та швидкого виявлення недобросовісних операторів та ін. Крім того, автоматизовані системи бронювання з інтегрованими механізмами підтвердження платежів значною мірою знизили ризики подвійного продажу турів або фіктивного резервування, що було поширено у доцифровий період.

3. Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ, кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора інституту з освітньої та науково-дослідної діяльності навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дала позитивну рецензію із зауваженнями:

1). У дисертації аналізуються загальні тенденції функціонування туристичного ринку в період повномасштабної збройної агресії, однак фактично оминається проблема суттєвого скорочення виїзного туризму внаслідок чинних обмежень щодо перетину державного кордону для окремих категорій громадян. З огляду на те, що саме виїзний туризм у довоєнні роки становив значну частку туристичних потоків та був пов'язаний із найбільш поширеними шахрайськими схемами (фіктивні тури, недобросовісне бронювання, підробка страхових документів тощо), дослідження його трансформації в умовах воєнного стану міг би суттєво доповнити кримінологічну характеристику досліджуваного явища. Доцільним було б окреслити, як скорочення законного виїзного туризму вплинуло на структуру кримінальних правопорушень: чи зменшилась кількість відповідних шахрайств, чи трансформувалися вони в інші форми (наприклад, схеми незаконного переправлення осіб через державний кордон під виглядом туристичних поїздок, конференцій, відряджень, використання фіктивних запрошень тощо). Більш детальне розкриття цього аспекту дозволило б продемонструвати взаємозв'язок між обмеженнями мобільності населення, зміною туристичних потоків і трансформацією криміногенних ризиків.

2). На с. 101 дисертації, характеризуючи трансформацію кримінологічної діяльності в умовах воєнного стану, не здійснено перспективного аналізу особливостей кримінологічної діяльності в період післявоєнного відновлення. З огляду на те, що туристична сфера розглядається як один із пріоритетних напрямів економічної реконструкції держави, доцільним було б окреслити специфіку криміногенних ризиків на етапі відбудови, зокрема в умовах зростання інвестиційних потоків, міжнародної технічної допомоги, участі іноземних суб'єктів господарювання, відновлення туристичної інфраструктури тощо. Більш чітке моделювання кримінологічної діяльності у добу післявоєнного відновлення з урахуванням превентивного, аналітичного та координаційного компонентів, сприятиме посиленню прогностичного потенціалу дослідження та його стратегічній спрямованості.

3). На с. 138 дисертації подано стратегічні напрями розробки національної стратегії «Безпечний туризм України». Незважаючи на важливість запропонованої ідеї та її відповідність сучасним викликам, зміст кожного зі стратегічних напрямів розкрито не повною мірою. Враховуючи, що стратегія такого рівня не може залишатися виключно декларативною, доцільним було б деталізувати зміст її структурних компонентів. Без відповідної конкретизації окремі стратегічні напрями можуть сприйматися як виключно програмні орієнтири без чітких механізмів їх практичного впровадження. Таким чином, під час прилюдного захисту дисертації уточнення положень національної стратегії «Безпечний туризм України» вбачається бажаним і необхідним.

4). На с. 179 визначено роль громадських інституцій у досягненні кримінологічної безпеки у туристичній сфері. Водночас у роботі не повною мірою конкретизовано механізми, форми та інструменти залучення інститутів громадянського суспільства до реалізації зазначеного завдання. У цьому контексті доцільним було б розкрити, яким чином громадські організації, професійні асоціації, об'єднання споживачів, аналітичні центри чи цифрові

платформи можуть бути інтегровані до системи запобігання кримінальним правопорушенням. Це обумовлює необхідність під час прилюдного захисту почути розгорнуту позицію дисертантки щодо конкретних моделей взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері туристичної безпеки, а також щодо правових гарантій такої участі.

5). На с. 205 дисертації пропоновано розроблення типових профілів ризику (risk profiles) для оцінки ступеня загрози у діяльності туроператорів, готелів, транспортних компаній чи страхових агентств. Така ініціатива вбачається концептуально обґрунтованою та відповідає сучасним підходам до ризик-орієнтованого управління безпекою. Водночас у роботі не конкретизовано критерії оцінки відповідних ризиків, їх вагові показники, методику агрегування індикаторів та алгоритм ухвалення управлінських рішень на основі сформованого профілю. У цьому контексті доцільним було б запропонувати зразок типового профілю ризику у вигляді окремого додатку, наприклад, у формі таблиці з визначенням груп ризиків (фінансові, організаційно-правові, цифрові, репутаційні), системи індикаторів, шкали оцінювання та порогових значень тощо. Альтернативно це могло б бути подано у вигляді схеми або графічної моделі (матриці ризиків), що дозволило б наочно продемонструвати механізм практичної реалізації запропонованого інструменту.

4. Дмитро ТИЧИНА, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, Національна академія внутрішніх справ, опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1). У роботі слушно підкреслюється, що сучасний стан протидії злочинності характеризується фрагментарністю нормативно-правового регулювання та відсутністю системного підходу й до формування механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері (підрозділ 1.2). При цьому, авторка декларує необхідність розроблення цілісної кримінологічної концепції запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері. У зв'язку з цим доцільним видається більш детальне наукове пояснення такої вельми цікавої пропозиції.

2). Заслуговує на увагу запропонований дисертанткою підхід до визначення кримінальних правопорушень у туристичній сфері через їх розмежування у широкому та вузькому розумінні (с. 101–102). Разом з тим у роботі потребує додаткового пояснення питання критеріїв такого розмежування, оскільки наведений перелік кримінальних правопорушень, віднесених до сфери туризму, охоплює значну кількість складів кримінальних правопорушень, які традиційно належать до різних сфер суспільних відносин (економічної, службової, фінансової, транскордонної тощо). Також, доцільно було б більш чітко аргументувати підстави включення окремих кримінальних правопорушень до структури злочинності у туристичній сфері, а також конкретизувати кримінологічні критерії їх віднесення до цієї категорії.

3). У дисертаційному дослідженні А. С. Кузьменко обґрунтовано звертає увагу на трансформацію туристичного ринку України в умовах воєнного стану, зокрема на розвиток військово-патріотичного, волонтерського та меморіального

туризму, а також на посилення цифровізації туристичних сервісів. Водночас, у роботі такі положення викладено переважно на рівні узагальнень (підрозділ 2.2). У зв'язку з цим доцільним видається більш ґрунтовне емпіричне підтвердження висновків щодо зміщення детермінант злочинності у туристичній сфері від економічних до соціально-технологічних і безпекових факторів, зокрема із використанням статистичних даних, матеріалів кримінальних проваджень або аналітичних звітів правоохоронних органів.

Крім того, авторка пропонує перспективний напрям оновлення державної політики через розроблення спеціальної стратегії «Безпечний туризм України», однак потребує більш детального розкриття зміст такого стратегічного документа, його інституційне забезпечення, механізми реалізації та взаємодії суб'єктів державної влади, правоохоронних органів і представників туристичного бізнесу. У цьому контексті доцільно було б конкретизувати ключові елементи запропонованої моделі кримінологічного захисту туристичної сфери та її співвідношення з уже чинними державними програмами і стратегіями розвитку туризму.

4). У підрозділі 3.1 дисертантка обґрунтовує доцільність формування моделі стратегії розвитку туристичної сфери у повоєнній відбудові України, що має базуватися на принципах кримінологічної безпеки, зміцненні правових і організаційних засад запобігання кримінальним правопорушенням та створенні безпечного й прозорого середовища туристичної діяльності.

І це вірно! Водночас, викладені положення потребують більш детального наукового та прикладного обґрунтування, що може стати предметом дослідження у майбутньому.

5). У дисертації запропоновано розгорнуту систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері (підрозділ 3.2), що включає регуляторні, безпекові, правоохоронні та громадські інструменти, а також обґрунтовує доцільність створення Національного центру туристичної безпеки, впровадження спеціалізованих навчальних програм і застосування моделі аналітично керованої безпекової діяльності «Intelligence Led Policing».

Однак, на думку опонента, варті поглибленого обґрунтування механізми практичної реалізації запропонованих заходів, зокрема правовий статус і компетенція Національного центру туристичної безпеки, порядок взаємодії між правоохоронними органами, Державним агентством розвитку туризму, фінансовими регуляторами та суб'єктами туристичного бізнесу, а також можливості використання запропонованих аналітичних технологій у межах чинного законодавства про захист персональних даних, фінансовий моніторинг і оперативно-розшукову діяльність. Потребує також додаткового уточнення питання інтеграції запропонованих навчальних програм і моделей аналітичної безпеки у вже існуючу систему підготовки кадрів для правоохоронних органів та органів публічного управління.

5. Андрій ТИМЧИШИН, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Івано-Франківська філія, опонент – дав позитивний

відгук із зауваженнями:

1). На думку опонента, автор фрагментарно розглядає та аналізує категорію «кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень», зробивши акцент лише на її елементно-компонентному складі, хоча виходячи зі змісту розділу 2 дисертації саме вона є предметом і основним результатом дослідження. Варто звернути увагу, що протягом усього періоду розвитку уявлень про кримінологічну характеристику вчені були єдині, мабуть, тільки у визнанні наукового значення даної категорії та її системного характеру. Натомість немає ясності в питаннях, чи є кримінологічна характеристика продуктом практичної діяльності із виявлення та розслідування конкретного кримінального правопорушення, чи вона – результат наукового узагальнення певної категорії кримінальних проваджень; чи охоплюється нею тільки сфера кримінального правопорушення або й сфера протидії; чи є вона результатом кримінологічного аналізу (розділ 2 дисертації) або представляє його запобіжну програму (розділ 3 дисертації); яке її методологічне і методичне значення тощо. Ці питання є принциповими, тому уникати їх не потрібно.

2). Вивчення іноземного досвіду кримінально-правових та кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері (підрозділ 1.3) викликає певне схвалення (с. 80–99). Водночас, дисертантці варто було б більш поглиблено обґрунтувати доцільність імплементації таких інститутів як поліцейські омбудсмени, незалежні наглядові ради, а також механізми інформування про порушення, програми етичного навчання та кодекси поведінки в умовах воєнного стану, модернізації правоохоронної системи.

3). У дисертаційній роботі авторка обґрунтовано звертає увагу на значення кримінологічної безпеки туристичної сфери в контексті післявоєнного відновлення України та пов'язує перспективи розвитку туризму з діяльністю Національної ради з відновлення України від наслідків війни, створеної Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 (с. 184 дисертації). Разом із тим у роботі такі положення подано переважно у вигляді загального опису стратегічних напрямів відбудови держави, що дещо ускладнює виокремлення безпосереднього зв'язку між діяльністю зазначеного інституційного механізму та формуванням системи запобігання кримінальним правопорушенням саме у туристичній сфері.

У зв'язку з цим доцільним видається більш детально конкретизувати, яким чином стратегічні документи післявоєнного відновлення України та діяльність Національної ради з відновлення можуть бути інтегровані у механізми кримінально-правового та кримінологічного забезпечення безпеки туристичної галузі, а також визначити конкретні інституційні та нормативні інструменти реалізації запропонованих авторкою підходів.

4). У дисертації авторкою детально розглянуто один із напрямів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері, пов'язаний із виявленням та нейтралізацією корупційних і шахрайських ризиків у діяльності суб'єктів туристичного ринку. Водночас запропонований у роботі перелік інструментів запобіжного впливу

(впровадження комплаєнс-процедур, використання відкритих електронних платформ звітності, електронного аудиту туристичних операцій, підвищення фінансової прозорості, міжвідомчої взаємодії правоохоронних і контролюючих органів тощо) має переважно концептуально-рекомендаційний характер. Видається доцільним більш детально розкрити можливості інтеграції таких інструментів у діючу систему державного регулювання туристичної діяльності, фінансового моніторингу та антикорупційної політики.

Результати відкритого голосування: «за» п'ять членів ради,
«проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Анастасії КУЗЬМЕНКО ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради **Тетяна ПОНОМАРЬОВА**